

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТ

Сараптамалық стратегиялық сессиясының
МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, 21-22 ақпан 2024 ж.

**«ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІН ДАМУДЫҢ
ЗАМАНАУИ ТРЕНДТЕРІ»**

САРАПТАМАЛЫҚ СТРАТЕГИЯЛЫҚ СЕССИЯСЫ

ЭКСПЕРТНАЯ СТРАТЕГИЧЕСКАЯ СЕССИЯ

**«СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕНДЫ РАЗВИТИЯ
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО УНИВЕРСИТЕТА»**

THE EXPERT STRATEGY SESSION

**«MODERN TRENDS IN THE DEVELOPMENT
OF A RESEARCH UNIVERSITY»**

**PROFESSIONAL
WEEK - 2024**

МАТЕРИАЛЫ

Экспертной стратегической сессии
Алматы, 21-22 февраля 2024 г.

Экспертная стратегическая сессия
«Современные тренды развития исследовательского университета»,
посвященная 90-летию КазНУ имени аль-Фараби

«ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІН
ДАМЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ТРЕНДТЕРІ»
Сараптамалық стратегиялық сессиясының МАТЕРАЛДАРЫ
Алматы, 21-22 ақпан 2024 жыл

МАТЕРИАЛЫ
Экспертной стратегической сессии
«СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕНДЫ РАЗВИТИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА»
Алматы, 21-22 февраля 2024 года

MATERIALS
on conducting the expert strategy session
"MODERN TRENDS
IN THE DEVELOPMENT OF A RESEARCH UNIVERSITY"
Almaty, 21-22, February 2024

3-49 «Зерттеу университетін дамытудың заманауи трендтері» атты сараптамалық стратегиялық сессиясының материалдары. 2024 жылдың 21-22 ақпаны. – Алматы: Қазақ университеті, 2024. – 494 б.

ISBN 978-601-04-6608-1

Сборник статей подготовлен на основе докладов экспертной стратегической сессии «Современные тренды развития исследовательского университета», посвященной 90-летию КазНУ имени аль-Фараби, которая состоялась 21–22 февраля 2024 года в КазНУ имени аль-Фараби.

Программа экспертной стратегической сессии включала работу следующих панельных экспертных сессий: «Проектирование образовательных программ исследовательского университета: проблемы и перспективы», «Цифровая трансформация образования», «Инновационные технологии преподавания и обучения», «Инклюзивное образование», «Качество обучения и преподавания: трансформация роли преподавателя».

Докладчики обменялись идеями и лучшими практиками по интеграции науки и образования для формирования устойчивой и вдохновляющей образовательной среды; определили совместно с профессиональными сообществами актуальные требования рынка труда с целью оперативной интеграции востребованных навыков и компетенций в образовательные программы, ориентированные на профессиональные стандарты; предложили стратегию цифровой трансформации исследовательского университета с целью создания эффективных и доступных образовательных возможностей для разнообразных групп обучающихся, с учетом принципа равного доступа к обучению; представили инновационные методы преподавания и обучения, которые способствуют активному вовлечению обучающихся в образовательный процесс; рекомендовали механизмы для формирования безбарьерной образовательной среды, которая учитывает многообразие студенческого контингента, оказывает поддержку студентам с разнообразными потребностями и обеспечивает равные возможности для обучения; выработали образовательную стратегию, в которой наука выступает как ключевой драйвер развития образования в исследовательском университете.

Издание может быть полезно преподавателям, научным сотрудникам, обучающимся и всем, кто интересуется проблемами и перспективами развития образовательного лидерства.

**ӘОЖ 001
КБЖ 72**

А.Т.Бақтияр, магистрант,
Н.Т.Аблайханова, б.ғ.к., доценті, ғылыми жетекші,
А.Е.Есенбекова, аға оқытушысы,
А.А.Дүйсенбек, докторанты,
А.М.Мухитдинов, PhD, аға оқытушысы,
Биофизика, биомедицина және нейроғылым кафедрасы,
Биология және биотехнология факультеті,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (Алматы қ.)

ОҚЫТУШЫЛАРДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІГІ МЕН РЕФЛЕКСИЯНЫҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫН ЗЕРТТЕУ

Аңдатпа: Бұл зерттеу мақаласында рефлексия мен педагогикалық шеберлік арасында оң байланыс бары анықталды. Мақалада алынған нәтижелер рефлексиясы дамыған мұғалімдерде педагогикалық проблемалық жағдаяттарды оңай шеше алатыны анықталып отыр. Жағдаяттарды шеше алу, тәжірибе арқылы келетін педагогикалық шеберлікке жол ашады.

Кілт сөздер: рефлексия, педагогикалық шеберлік, педагогикалық проблемалық жағдай.

Рефлексия мәселесін талдау Локк пен Лейбництің рефлексияны "сананың санасы" немесе өзін-өзі тану, "рухтың "менге бұрылуы" деп түсіндіретін еңбектерінен басталады. Қазіргі уақытта рефлексиялық процестерді зерттеудің кейінгі ұзақ уақыт бойғы тарихына қарамастан, рефлексия ұғымының қолданыстағы мағыналары белгілі бір дәрежеде жаңа заман ойшылдарының түсіндірмесін көрсетеді. Сонымен қатар, философиялық әдебиеттерде рефлексия деп ақыл-ойдың "көзқарасын" өзіне бұру қабілеті деп түсіндіріледі; ойлау туралы ойлау, "өз іс-әрекеттері мен олардың заңдылықтарын түсіну" [1]. Адамның әлемді рухани игеру саласындағы ерекше құбылыс, оның мәні ішкі тәжірибенің сыртқы тәжірибеге қатынасы болып табылады [2].

Сонымен, С.Л.Рубинштейн рефлексияның пайда болуымен адамның өмір сүруінің ерекше әдісін және оның әлемге қатынасын байланыстырады: "рефлексия өмірдің осы үздіксіз процесін тоқтатады және адамды ақыл-ойдан тыс етеді. Осы сәттен бастап адамның әрбір әрекеті өмір туралы философиялық пайымдау сипатына ие болады" [3].

Әлеуметтік психологияда, қарым-қатынас процесінде өзара түсіністік мәселесін зерттеу контекстінде, "рефлексия дегеніміз - белсенді адамның оны қарым-қатынас серіктесі қалай қабылдайтындығы туралы хабардарлығы" [4].

Сонымен қатар, психологияда теориялық ойлаудың қажетті шарты немесе ерекшелігі ретінде рефлексияға көзқарас бар. Рефлексия мұнда субъектінің өзіне бағытталған танымдық белсенділігі ретінде қарастырылады: мәселені теориялық шешуде талдаудың мәні өз шешімінің негіздерін қарастыру болып табылады.

Экспертная стратегическая сессия
«Современные тренды развития исследовательского университета»,
посвященная 90-летию КазНУ имени аль-Фараби

Қызмет теориясының әдіснамалық дамуында рефлексия қызметтің табиғи дамуының механизмдері мен заңдылықтары тұрғысынан қарастырылады. Мұнда рефлексия құбылыстары өздерінің іс-әрекеттерінің негіздеріне жүгінумен, іс-әрекеттің әдістері мен нәтижелерін талдаумен, қызметтің жаңа үлгілерін жобалаумен және құрумен байланысты. Бұл тұрғыда рефлексияны "қиындықтардың себептерін анықтауға және әрекет ету тәсілін түзетуге бағытталған іс-әрекетті талдау" деп анықтауға болады [5].

Шығармашылық мәселелерді шешу жағдайында адамның танымдық іс-әрекетін зерттеуде рефлексия ойлаудың маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Сонымен И.Н.Семенов және С.Ю.Степанов ойлау процесінің төрт деңгейі бар: жеке, рефлексивті, объективті, операциялық, олардың арасында рефлексивті-жеке деңгей танымдық іс-әрекеттің маңызды элементі ретінде ұсынылған [6]. Бұл тұрғыда рефлексия мәселені шешудің негіздері мен құралдарын, ойлау тәсілдерін білу деп түсініледі.

Тұтастай алғанда, рефлексияны зерттеуге арналған отандық нақты эксперименттік жұмыстарды талдау оның төрт негізгі аспектіде зерттелетінін көрсетеді: кооперативті, коммуникативті, жеке және интеллектуалды. Рефлексияның тиісті түрлері бар. Сонымен қатар, алғашқы екі аспект қызметтің ұжымдық формалары мен оларға ықпал ететін қарым-қатынас процестерін зерттеуде ерекшеленеді, ал қалған екеуі ойлау мен сананың көріністерінің жеке формаларында ерекшеленеді. Бұл бөлу рефлексияның ұжымдық және жеке формаларын ажыратуға мүмкіндік береді.

Тұлғалық-белсенділік тұрғысынан педагогикалық шеберлік "кәсіби қызметті өзін-өзі ұйымдастырудың жоғары деңгейін қамтамасыз ететін жеке қасиеттер кешені" ретінде анықталады. Бұл қасиеттерге мыналар жатады: педагог қызметінің гуманистік бағыты, кәсіби білім, педагогикалық қабілеттер және педагогикалық техника.

А.К.Маркова педагогикалық шеберлік деп "мұғалімнің өз жұмысын практикада пысықталған және әдістемелік әзірлемелер мен ұсыныстарда сипатталған жоғары үлгілер мен эталондар деңгейінде орындауы" деп түсінеді. Шеберлік - бұл мамандық негіздерін жақсы меңгеру, ғылым мен практикада белгілі әдістерді сәтті қолдану. Шеберлік дегеніміз - мұғалімнің оқу пәнін жақсы білуі, оқуда, негізінен оқушылардың білімінде тұрақты, жоғары нәтижелерге қол жеткізуі. Автор шеберлікті мұғалімдердің кәсіби құзыреттілік деңгейлерінің біріне жатқызады [7].

Н.В.Кузьмина шеберлікті "маманға жұмыс жағдайын (объектіні, қызмет жағдайларын) сәтті зерттеуге, осы жағдайды ескере отырып, кәсіби міндеттерді тұжырымдауға және оларды өндіріс алдындағы мақсаттарға сәйкес сәтті шешуге мүмкіндік беретін кәсіби білімді, дағдыларды, дағдыларды меңгеру" деп сипаттайды [8]. Н.В.Кузьмина педагогикалық шеберліктің келесі деңгейлерін ажыратады: 1) репродуктивті (мұғалім басқаларға өзі білетін және өзі білетін нәрсені қалай айту керектігін біледі); 2) адаптивті (педагог ақпаратты беруді ғана емес, оны аудиторияның ерекшеліктеріне қарай бейімдеуді де біледі); 3) білімді жергілікті модельдеуші (педагог ақпаратты беруді және түрлендіруді ғана емес, сонымен қатар жекелеген мәселелер бойынша білім жүйесін модельдеуді де біледі); 4) білімді жүйелік модельдеу (мұғалім өз пәні бойынша білім жүйесін қалыптастыратын іс-әрекет жүйесін модельдей алады); 5) қызметті жүйелі-модельдеуші (педагог қызмет жүйесін, тұтас оқу-тәрбие процесін модельдей алады). Егер мұғалім кәсіби түрде шешілуі қажет педагогикалық құбылыстың теориялық мәніне терең үңіле алса, шеберлік келеді. Н.В.Кузьмина бөлген педагогикалық шеберлік деңгейлерін қарастыра отырып, олар осы құбылыстың тек бір аспектісін ғана қамтитынын атап өткен жөн: материалдың мазмұнымен (репродуктивті, бейімделгіш, проективті) жұмыс кезінде мұғалімнің позициясын анықтайтын біліммен жұмыс жасау.

Экспертная стратегическая сессия
«Современные тренды развития исследовательского университета»,
посвященная 90-летию КазНУ имени аль-Фараби

А.А.Реанның пікірінше, педагогикалық шеберлік психологиялық-педагогикалық және пәндік тұрғыдан жоғары құзыреттілікпен, кәсіби аймақтарды жоғары деңгейде көбейту қабілетімен көрінеді [9]. Автор психологиялық-педагогикалық зерттеулерден технологиялық тұжырымдарды тұжырымдауға баса назар аударады: қазіргі жағдайда қалай әрекет ету керек, қандай әдісті таңдау керек, қазіргі жағдайда қандай әдіс орынды, оның шектеулілігі неде. Оқытушының педагогикалық шеберлігінің деңгейі оның кәсіби құзыреттілігіне, сондай-ақ кәсіби-педагогикалық ойлаудың даму дәрежесіне байланысты.

В.А.Сластенин педагогикалық шеберлікті "педагогикалық процестің жоғары тиімділігін анықтайтын жеке және іскерлік қасиеттер мен жеке қасиеттердің синтезі" деп анықтайды. Педагогикалық шеберлік педагогикалық құбылыстарды дербес талдауды, оларды құрамдас элементтерге ыдыратуды және тұтасымен байланысты әр бөлікті түсінуді, қарастырылып отырған құбылыстың логикасына сәйкес идеяларды оқыту мен тәрбиелеу теориясында болуды, проблемаларды анықтауды және педагогикалық міндеттерді қоюды, оларды шешудің оңтайлы әдісін табуды қамтиды; педагогикалық шеберлік ғылыми теорияға сүйенеді [10]. Шеберлік жақын және алыс перспективаларды ескере отырып, сындарлы қызметтің сипатын айқындайды. Белгілі бір тақырып бойынша сабақты әзірлеу кезінде шеберлер оқытушының бүкіл білім жүйесін және бірнеше жылдан кейін алғысы келетін нәтижені ескереді. Педагогикалық шеберліктің қайнар көзі-тәжірибе, іс-әрекет, оның мәні, мақсаттары, технологиясы тұрғысынан мағыналы болады.

Осы зерттеудің контекстінде Н.В.Кузьминаның көзқарастарына негізделген педагогикалық шеберліктің анықтамасын қолдану орынды болып көрінеді: Педагогикалық шеберлік - бұл педагогке педагогикалық жағдайды ойдағыдай зерттеуге, осы жағдайды ескере отырып, кәсіби педагогикалық міндеттерді тұжырымдауға және оларды қойылған мақсаттарға сәйкес шешуге мүмкіндік беретін кәсіби психологиялық-педагогикалық білімді, дағдыларды меңгеру. Осылайша, педагогикалық шеберлік мәселесі бойынша әдебиеттерді талдау бұл құбылысқа көптеген көзқарастармен ол жеткіліксіз зерттелгенін көрсетті. Шешілмеген міндеттер анықталды: педагогикалық шеберлікті өлшеу және бағалау, білім беру технологияларының педагогикалық шеберлігін қалыптастыратын критерийлер мен әдістерді әзірлеу.

Педагогикалық шеберлік проблемалық педагогикалық жағдайларды шешудің ситуациялық деңгейінде іске асырылады, оны жүзеге асыру үшін, жоғарыда айтылғандай, ұйымдастырылған, мазмұнды рефлексия қажет. Педагогикалық шеберлік рефлексияның барлық түрлерін жүзеге асыруды қамтиды. Сонымен, егер мұғалім туындаған проблемалық жағдайды, қойылған мәселені жеке шешсе, онда ойлау процесін сәтті жүзеге асыру үшін (мысалы, интеллектуалды қайшылықты анықтау) интеллектуалды рефлексия жеткілікті болуы мүмкін. Кәсіби-педагогикалық жағдай жеке мағынаға ие болған кезде (қақтығыс мазмұны), ойлау процесіне интеллектуалды рефлексиядан басқа жеке рефлексия да қатысады. Егер мұғалімнің шешімін іздеу сауатты ұйымдастырылған қарым-қатынас, оқытушылармен, әріптестермен өзара әрекеттесу процесінде жүзеге асырылса, онда коммуникативті және кооперативті рефлексия қажет.

Сонымен, кәсіби педагогикалық шеберлік рефлексиялық процестерді жүзеге асырумен байланысты, ұйымдасқан, мазмұнды, "көп қырлы" рефлексияны қамтиды. Осыған сүйене отырып, рефлексияның мақсатты ұйымдастырылған дамуы мұғалімдердің педагогикалық шеберлігін қалыптастыруға және дамытуға ықпал етуі мүмкін деген болжам жасауға болады.

Деректерді оңдеу және талдау

1-кесте - Қалыптастырушы эксперимент процесінде субъектілердегі педагогикалық проблемалық жағдайларды шешудің рефлексияның орташа мәндерінің және деңгейлік сипаттамаларының өзгеру көрсеткіштері

Экспертная стратегическая сессия
«Современные тренды развития исследовательского университета»,
посвященная 90-летию КазНУ имени аль-Фараби

Шамасы	Рефлексия			Пед. жағдайды шешу деңгейі		
	дейін	кейін	айырм.	дейін	кейін	айырм.
топтар						
тәжірибелік	18,1	21,1	3	14,4	17,6	3,2
бақылаушы	17,5	17,3	-0,2	14,6	14,9	0,3

Деректерді талдау келесі тенденцияларды бөліп көрсетуге мүмкіндік береді:

1. Эксперименттік топтағы педагогикалық проблемалық жағдайларды шешудің рефлексиясының орташа мәнін және деңгейлік сипаттамаларын арттыру.

2. Рефлексияның орташа мәнінің шамалы төмендеуі және бақылау тобындағы педагогикалық проблемалық жағдайларды шешудің деңгейлік сипаттамаларының шамалы өсуі.

Рефлексия мәндерін деңгейлер бойынша градациялау деректердің қалыпты таралуына сәйкес жүзеге асырылады. Диаграмма бойынша эксперименттік топтағы рефлексияның топтық деңгейінің жоғарылауын біріншісімен салыстырғанда қайта өлшеу кезінде байқауға болады. Қалыптастырушы эксперименттен кейін жүргізілген қайта өлшеу нәтижелері бойынша рефлексия деңгейі төмен субъектілердің пайыздық арақатынасының 24% - дан 3% - ға дейін (19% - ға) төмендеуі, рефлексия деңгейі жоғары субъектілердің пайыздық арақатынасының 30% - дан 54% - ға дейін (24% - ға) ұлғаюы, рефлексияның орташа деңгейі бойынша субъектілердің пайыздық арақатынасының 46% - дан 43% - ға дейін шамалы төмендеуі байқалады.

Бақылау тобында бірінші және қайта өлшеу нәтижелері бойынша рефлексия деңгейлері бойынша субъектілердің пайыздық арақатынасы келесідей: төмен рефлексия деңгейі 27% - 30%, орташа деңгей 46% - 43%, жоғары деңгей 27% - 27%.

Деңгейлер бойынша бөлу әдістеменің кілтіне сәйкес жүргізілді. Диаграмма қалыптастырушы экспериментке дейін және одан кейінгі педагогикалық проблемалық жағдайларды шешу деңгейлеріндегі келесі өзгерістерді көрсетеді:

Эксперименттік топта қалыптастырушы эксперименттен кейін жүргізілген қайта өлшеу нәтижелері бойынша педагогикалық проблемалық жағдайларды шешудің айқын ситуациялық деңгейі бар субъектілердің пайыздық арақатынасының 6% - дан 3% - ға дейін (3% - ға) төмендеуі байқалады, неғұрлым ситуациялық деңгейі бар субъектілердің пайыздық арақатынасының 47% - дан 20% - ға дейін төмендеуі (27% - ға), 44% - дан 53% - ға дейін (9% - ға) жоғары ситуациялық деңгейі бар субъектілердің пайыздық арақатынасын, айқын ситуациялық деңгейі бар субъектілердің пайыздық арақатынасын 3% - дан 24% - ға дейін (21% - ға) ұлғаюы байқалды.

Бақылау тобында айқын ситуациялық және айқын ситуациялық деңгейлері бар субъектілердің пайыздық қатынасында айырмашылықтар байқалмайды (6%-6%; 3%-3%); субъектілердің ситуациялық және супраситуациялық деңгейлері бар пайыздық айырмашылықтары шамалы (47%-44%; 44%-47%).

Қалыптастырушы эксперимент нәтижесінде тәуелді айнымалының статистикалық маңызды өзгеріс - эксперименттік топтағы педагогикалық проблемалық жағдайларды шешудің деңгейлік сипаттамаларының мәндерінің артуы орын алды. Осылайша, рефлексияның мақсатты дамуы проблемалық педагогикалық жағдайларды шешудің деңгейлік сипаттамаларының өзгеруіне әсер етеді деген гипотеза расталды. Бұл өзгерістің бағыты педагогикалық проблемалық жағдайларды шешудің ситуация барысы және ситуациялық деңгеймен субъектілердің пайыздық арақатынасын төмендету және субъектілердің пайыздық арақатынасын анағұрлым ситуация барысы және айқын ситуация барысы деңгейімен арттыру бағытында анықталды.

Экспертная стратегическая сессия
«Современные тренды развития исследовательского университета»,
посвященная 90-летию КазНУ имени аль-Фараби

Пайдаланылған деректер тізімі:

1. Ғ.А. Садыров, Г.Ә. Садыр, Г.А. Садырова, Г.А. Садырова, Н.О. Макашева. Жоғары білім беру саласындағы оқытушылық қызметтің кейбір мәселелері Серия «Педагогика». №3(103)/2021.- DOI 10.31489/2021Ped3/59-69.
2. Шибанова Е.К. Преподаватель высшей школы: герой нашего времени / Е.К. Шибанова // Преподаватель XXI века. — 2015. — № 2. — С. 35–38. 6 Балацкий Е. В. Как из высшего образования в России раздули пузырь. [Электронный ресурс].
3. Заманауи оқу үдерістері арқылы білім беруде - сапалы білім беруді жүзеге асырудың тиімді жолдары Edunews.kz «Ғылым».
4. «Қазақстанның білім сапасын халықаралық зерттеулердегі нәтижелері: артта қалу себептерін зерттеу» С.Ә. Ырсалиев ред., «Белес» талдау және стратегия орталығы, 2020. – 308 б.

Ғылыми басылым

**«ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІН
ДАМУДЫҢ ЗАМАНАУИ ТРЕНДТЕРІ»
Сараптамалық стратегиялық сессиясының
МАТЕРАЛДАРЫ
Алматы, 21-22 ақпан 2024 жыл**

Басуға 19.04.2024 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.

Көлемі 11,5 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылым.

Бағасы келісімді.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің

«Қазақ университеті» баспа үйі.

050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.